Praktiske tips

Der er gode muligheder for at nå ud til vandreruterne ved at benytte busforbindelserne mellem Haderslev og Vojens, f.eks. til Styding eller Hammelev. Se www.sydbus.dk.

Vil du på fisketur, kan du købe fiskekort til Stevning Dam og Haderslev Dam hos Haderslev Turisbureau og ved Tørning Mølle. Du kan sejle i kano på Haderslev Dam og på Tørning Kanal op til Christiansdal. Kanoer kan lejes ved Haderslev Vandrerhjem, tlf. 74 52 13 47.

Ønsker du yderligere information om seværdigheder, overnatningsmuligheder m.v. kan du henvende dig til:

Visit Haderslev tlf. 73 54 56 30

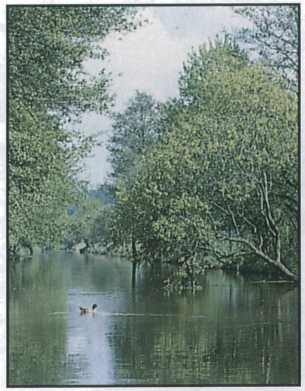

Tørning Kanal

Ud i naturen

Du skal vise hensyn over for dyre- og planteliv og overfor mennesker, der bor langs stierne.

Færdsel i det åbne land

- du må gå og cykle på veje og stier
- du må færdes fra kl. 6 til solnedgang på udyrkede arealer, der ikke er indhegnet

Færdsel i statsskov

- Det meste af skoven i tunneldalen er statsskov, og her må du færdes hele døgnet, og det er tilladt at færdes uden for veje og stier, hvis der ikke er hegn.
- al motorkørsel er forbudt
- publikumsfaciliteter er tilgængelige for alle

Færdsel i private skov

- du må gå og cykle, men kun på skovveje og grusstier
- der er adgang fra kl 6 til solnedgang
- du må ikke slå dig ned nærmere end 150 m fra bygninger

Hunde skal føres i snor.
Husk at tage dit affald med dig igen.

God tur
Haderslev Kommune

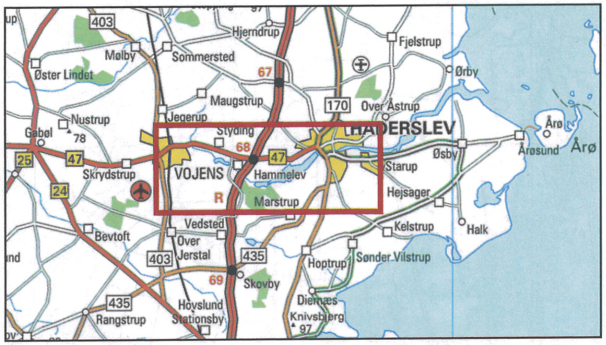

Folderen fås på biblioteker og turistkontorer.

TEKNIK- OG MILJØSERVICE, HADERSLEV KOMMUNE, RÅDHUSCENTRET 7, VOJENS

Tunneldalstierne

Layout & tryk: Laursen Grafisk, Tønder - 2008

Haderslev

Haderslev Dalen

Haderslev Dalen, som også betegnes Haderslev tunneldal, strækker sig over ca. 25 km fra Haderslev Fjords udmunding i Lille Bælt i øst til Vojens i vest.

Dalen er sandsynligvis dannet ved at vandløb har eroderet sig dybere ned i landskabet, fordi vandstanden i verdenshavene faldt ved istidernes begyndelse.

Da gletscherne senere nåede Danmark, skød de op igennem de lave områder og uddybede derved også Haderslev Dalen.

Tørning Mølle og Stevning Dam

Ved slutningen af sidste istid, for ca. 15.000 år siden, fungerede Haderslev Dalen som tunneldal, hvor smeltevand under isen blev presset ud mod en gletcherport ved Vojens, hvorfra det løb ud over sletten mod vest.

Fra små bække samles vandet i tunneldalens mange vandløb, som ender i Tørning . Siden middelalderen har man ved opstemning af åen udnyttet vandet til at drive forskellige former for mølleri ved Tørning, Christiansdal og Haderslev. Det er disse opstemninger af vandet, der har skabt søerne, Stevning Dam og Haderslev Dam.

Hvad kan man opleve i tunneldalen?

Et tæt net af små veje og stier giver gode muligheder for at opleve tunneldalens natur og landskab til fods og på cykel.

Området kan også fortælle en spændende kulturhistorie. Ved Tørning kan man se resterne af én af de mægtigste middelalderborge i Sønderjylland. På Tørning Mølle kan man opleve, hvordan vandkraften er blevet brugt til at male korn til mel. Ved Christiansdal minder vandkraftværket om, at der her har været forskellige former for industri siden 1770'erne. I Dyrehaven på sydsiden af Haderslev Dam kan man se flokke af dådyr og kronhjorte.

Ved Christiansdal og Bergs Skovplads er der primitive lejrpladser med bålpladser.

En fisketur langs Stevning Dam eller en tur i kano på Haderslev Dam hører også til aktivitetsmulighederne.

Tunneldalstierne

I tunneldalen mellem Haderslev og Vojens er der afmærket 4 vandreruter, som giver mulighed for at gå rundture. Man kan også vandre hele strækningen fra Haderslev til Vojens, ialt ca. 14 km.

Vandreruterne er indtegnet på kortet i denne folder, og de er afmærket med farvede pile på skilte langs ruterne.

Ruterne følger mark- og skovveje, samt smalle trampestier. Derfor er det en god ide at bruge solidt fodtøj. Stejle strækninger med trapper er vist med en særlig signatur på kortet.

Kortet viser også de afmærkede cykelruter, som går gennem området. Du kan også bruge kortet til selv at kombinere en vandre- eller cykeltur.

Tørning

På voldstedet ved Tørning Mølle lå der i middelalderen en af de største og vigtigste borge i Sønderjylland, Tørninghus. I 1300 og 1400-tallet spillede borgen en stor rolle i kampene mellem danske konger og holstenske grever. Borgen blev forgæves belejret og angrebet af den danske kongemagt.

Borgen lå på en høj bakkehalvø, som strækker sig ud i tunneldalen. Herfra var det muligt at kontrollere de vigtigste veje op gennem Jylland. I 1597 brændte borgen, og i dag ses kun det vældige voldsted og enkelte murrester. Går man lidt mod syd ad vejen mod Tørninggård, ses sporene af de vældige voldgrave.

Tørning Mølle har haft nær tilknytning til borgen og er sandsynligvis lige så gammel. Møllen er brændt flere gange - sidst i 1907, hvorefter den er genopbygget og nu står som et fint eksempel på industrimøllebyggeriet i begyndelsen af dette århundrede.

Voldstedet og Tørning Mølle er åben for offentlig adgang. Der er indrettet et informationscenter om området i Herredsfogedens hus ved møllen.

Dybdal

Pamhule og Hindemaj

Pamhule Skov og skovene Hjelmvrå, Sandkule og Teglholt er statsskove, som administreres af Skov- og Naturstyrelsen Sønderjylland. Pamhule Skov er den største skov i området, den er ca. 300 ha. Det er en meget frugtbar skov, med et rigt plante- og dyreliv. De mange bakker og skrænter i tunneldalen har været for stejle og utilgængelige til at der kunne drives landbrug på dem, derfor har skoven fået lov til at udvikle sig.

I 1935 udvidede man landbrugsarealet ved at inddæmme og afvande mosen Hindemaj vest for Haderslev Dam og omlægge Tørning Å til en kanal. Gennem dræning og pumpning lykkedes det at skabe et 60 ha stort engareal i Hindemaj, som blev brugt til græsning og kornavl. Af hensyn til naturen blev der i marts 1994 sat ca. 47 ha af engene i Hindemaj under vand. Det forbedrer den selvrensende effekt af det vand, der fra Tørning løber ud i Haderslev Dam, samtidig med at der er skabt et nyt naturområde med et rigt fugleliv. Naturgenopretningsprojektet er gennemført af Haderslev Statsskovdistrikt og Sønderjyllands amt.

Dyrehave

I Haderslev Dyrehave er der gode muligheder for at se både kronhjort og dåvildt på nær hold. Skov og Naturstyrelsen, Sønderjylland, har udgivet en folder om Dyrehaven. Folderen kan ses på www.skovognatur.dk

Christiansdal

Christiansdal har engang været industriområde. I 1772 blev der her oprettet en blikfabrik, som udnyttede vandkraften. Transporten af malm og færdige blikplader foregik på Tørning Å og Haderslev Dam. Siden da har flere industrier afløst hinanden. Der har i forskellige perioder været lærredsvæveri, blegeanstalt, oliemølle, glasstøberi og spejlglasfabrik. Den lidt afsides beliggenhed og transportforholdene betød, at industrierne aldrig blev virkelig givtige. I 1907 brændte det hele, og i 1911 blev der bygget et vandkraftværk. Værket producerer stadig el og er indrettet som museum, hvor man kan studere områdets historie.